



Význam pracovních center nelze určit podle kvalitativního principu, tak jako v případě správních center a obcí s občanským vybavením. Je proto nutné použít hledisko **kvantitativní**. V úvahu jsou vzata kritéria významnosti pracovního centra, vyjádřená počtem pracovních příležitostí v centru a populačním rozsahem souhrnu centra a jeho funkčního městského regionu. Pro stanovení významu pracovního centra jsou doporučeny následující limity:

Význam pracovního centra	Kritérium velikosti pracovního centra	Kritérium velikosti pracovního centra plus funkčního městského regionu
I	nejméně cca 30 tisíc obsazených pracovních míst	nejméně cca 100 tisíc obyvatel
II	cca 10 – 30 tisíc obsazených pracovních míst	cca 30 – 100 tisíc obyvatel
III	cca 3 – 10 tisíc obsazených pracovních míst	cca 10 – 30 tisíc obyvatel
IV	ostatní centra dle převzaté aplikace	-

Tyto limity je možné upravit s přihlédnutím ke znalostem pořizovatele ÚAP krajů (např. podle hustot zalidnění).

Datovým zdrojem, z něhož vychází citovaný podklad, je sčítání lidu, domů a bytů (dále „SLDB“) 2001. Autoři Atlasu sídelního systému ČR předpokládají zahájení práce na aktualizaci pracovních center a funkčních městských regionů ihned po uvolnění dat SLDB 2011 (předběžně březen 2013), avšak z termínových důvodů není jisté, že nové výsledky bude možné promítnout do 2. úplné aktualizace ÚAPk.

V případě, že tyto výsledky nebudou dostupné při pořizování 2. aktualizace ÚAP krajů, lze vycházet ze SLDB 2001 vzhledem k tomu, že nelze předpokládat řádové rozdíly údajů SLDB 2001 a SLDB 2011 významných pro zpracování SJ6. Jestliže v průběhu let 2001 – 2012 došlo k významné změně, která by mohla mít zásadní vliv na sídelní strukturu, je nezbytné, aby pořizovatelé ÚAP krajů provedli **odborný odhad** hlavních rysů aktuálního vývoje zaměstnanosti a souvisejících meziobecních vztahů v dojížděcí zóně za prací na území kraje od roku 2001 do současnosti. Pozornost se zejména zaměří na vznik, resp. zánik významnějších pracovištních komplexů v některých obcích.

Kartografický výstup: vyznačení významu pracovních center (I-IV) a příslušných funkčních městských regionů.

Možná pomoc ÚÚR: zprostředkování a přenos dat citovaného pramene pro potřeby krajů, též formou podkladů ArcMap.

8. Obce s občanským vybavením

V meziobecní dojížděcí zóně (spádu) obyvatel za občanským vybavením neexistují (s výjimkou dojížděčky žáků do škol) centrálně statisticky sledovaná a uspořádaná data. Proto je nutno zvolit **deduktivní přístup**, kdy z existence určitého souboru druhů zařízení občanského vybavení v jedné obci lze usuzovat na spád obyvatel obcí bez občanského vybavení.

I. Vyhodnocení občanského vybavení

S dostatečnou mírou přesnosti vypovídá o významu obce s občanským vybavením počet druhů zařízení OV následujících oborů:

- školství,
- kultura,
- zdravotnictví,
- maloobchod

a jejich charakteristická (typická) zařízení.



Důvodem pro výběr uvedených oborů a jejich charakteristických zařízení v tabulce níže je jejich velký význam pro denní život obyvatel; s nimi přicházejí občané do styku nejčastěji a v největším počtu.

Význam obce podle druhů občanského vybavení

Význam obce s občanským vybavením	Druhy občanského vybavení
I	<i>školsví:</i> vysoká škola, knihovna s odbornými publikacemi <i>kultura:</i> divadlo (se stálým repertoárem), koncertní sál <i>zdravotnictví:</i> nemocnice s nejméně 5 lůžkovými odděleními <i>maloobchod:</i> hypermarket* (včetně případů, kdy je umístěn v příměstské obci)
II	<i>školsví:</i> nejméně 3 střední školy <i>kultura:</i> divadlo, knihovna s odbornými publikacemi <i>zdravotnictví:</i> nemocnice s nejméně 2 lůžkovými odděleními <i>maloobchod:</i> samostatný prodej cca 15 oborových druhů zboží
III	<i>školsví:</i> střední škola <i>kultura:</i> víceúčelový sál <i>zdravotnictví:</i> větší ambulantní zdravotnické zařízení vybaveno několika ordinacemi lékařů <i>maloobchod:</i> samostatný prodej těchto oborových druhů zboží: textil, obuv, knihy, papír, drogerie, železářství, elektro, hračky
IV	<i>školsví:</i> úplná základní škola <i>kultura:</i> víceúčelový sál <i>zdravotnictví:</i> ordinace praktického lékaře a (alespoň část týdne) minimálně 2 odborných lékařů <i>maloobchod:</i> samostatný prodej potravin a průmyslového zboží

* Prodejní plocha více než 2500 m².

O významu obce s občanským vybavením rozhoduje **společná přítomnost** uvedených druhů a zařízení služeb (někde i včetně jejich kvantitativních počtů), uvedených pro tento řád významu. V odůvodněných případech může být podmínka společné přítomnosti, resp. počtu zařízení občanského vybavení prominuta; nesplnění standardu však nesmí být výrazné.

Společná přítomnost druhů zařízení občanského vybavení v obci pro přiřazení významu obce je nutno je chápat jako minimální. Není výjimkou, že v některých obcích se mezi zařízeními občanského vybavení objevují nahodile zařízení občanského vybavení uvedené v obci vyššího významu. V tomto případě se k nim nepřihlédne.

Zdroje dat

- *Školsví:* údaje o vybraných typech škol lze za obce v plném rozsahu zjistit z Městské a obecní statistiky ČSÚ (<http://vdb.czso.cz/xml/mos.html>).
- *Kultura:* z druhů zařízení v tabulce použitých přináší Městská a obecní statistika ČSÚ za obce pouze údaj o existenci divadla, ale bez dalších upřesňujících informací; ostatní zařízení kultury je nutno zjistit vlastním průzkumem.
- *Zdravotnictví:* Městská a obecní statistika ČSÚ pokrývá v obcích kompletně všechna zařízení v tabulce použitá.
- *Maloobchod:* ČSÚ údaje o maloobchodních zařízeních v obcích nesleduje, nutné jsou vlastní průzkumy.



II. Obslužná funkční velikost obce (OFV)

Terciární sektor je pro účely tohoto metodického sdělení (dále též terciér) vymezen všemi odvětvími národního hospodářství kromě zemědělství, lesnictví a rybářství (primární sektor) a průmyslu a stavebnictví (sekundární sektor).

Výpovědní hodnotu zde má kladný rozdíl mezi podílem obce z celkového úhrnu obsazených pracovních míst v terciárním sektoru ČR a z celkového úhrnu obyvatel ČR. Čím je tento rozdíl vyšší, tím má obec větší váhu v terciéru než v počtu obyvatel.

Konstrukce ukazatele:

1. výpočet podílu, který tvoří počet obsazených pracovních míst v terciéru v obci z celkového počtu obsazených pracovních míst v terciéru v ČR k datu SLDB¹³,
2. podíl se vynásobí počtem obyvatel ČR podle příslušného SLDB (ze SLDB 2001 tedy číslem 10 230 060); tím vznikne hodnota „obslužné funkční velikosti“ (OFV) obce,
3. zjistí se rozdíl OFV a počtu obyvatel obce dle daného SLDB.

Obce s největším kladným rozdílem OFV a počtu obyvatel podle SLDB 2001:

Obec	OFV	Poč.ob.	Rozdíl	Obec	OFV	Poč.ob.	Rozdíl	Obec	OFV	Poč.ob.	Rozdíl
Praha	2167330	1169106	998224	Hrad.Kr.	158800	97155	61645	Opava	84885	61382	23503
Brno	582364	376172	206192	Pardub.	125785	90889	34896	Jihlava	68856	50702	18154
Plzeň	239286	166118	73168	Ústí n.L.	127806	95436	32370	Břeclav	42494	25485	17009
Olomouc	168621	102607	66014	Zlín	107428	78833	28595	Tabor	52266	36557	15709
Ostrava	379883	316744	63139	Karl.Vary	80149	53358	26791	Kroměříž	43854	29225	14629
Č.Buděj.	159042	97339	61703	Liberec	125555	99102	26453	Litoměřice	39318	24879	14439

Tento ukazatel má doplňkový význam pro zařazení obsluhující obce do kategorií center sídelní struktury

III. Význam obce s občanským vybavením

To, jaký význam má obec s občanským vybavením (s dojížděnou za určitým druhem OV), tzn. jakou plní roli obsluhující obce vůči alespoň jediné obsluhované obci, závisí v největší míře na počtu druhů občanského vybavení v obci.

K ukazateli poměru mezi hodnotou OFV a počtem obyvatel obce se přihlédne zejména v případě pochybností přiřazení významu obce s OV.

Kartografický výstup: vyznačení významu (I. - IV.). Nutná je zde forma kartodiagramu, nikoli kartogramu¹⁴.

Možná pomoc ÚÚR: poskytnutí dat rozdílu OFV a počtu obyvatel obcí ze SLDB 2001. Informativní přehled za ČR: příloha 2.

¹³ Sektorová skladba obsazených pracovních míst v obcích je zjišťována jen ve sčítáních lidu.

¹⁴ Kartodiagram zobrazuje absolutní data formou symbolů. Kartogram zobrazuje relativní data formou výplní mapových ploch.



9. Ukazatel komplexní funkční velikosti obcí

Smyslem indexu komplexní funkční velikosti (KfV) obcí je objektivizace velikosti obcí, která je takto rozšířena nad toliko hledisko populační, tj. počet (bydlících) obyvatel. KfV bere do úvahy význam obcí ve všech třech základních sídelních funkcích: obytné, pracovní a obslužné. Ukazatel je konstruován jako průměr podílů obce z úhrnu za celou ČR v

- počtu obyvatel,
- obsazených pracovních místech,
- obsazených pracovních místech v terciárním sektoru

podle vzorce:

$$KfV = \frac{\left(\frac{POP}{POP_CR} \cdot 10000 + \frac{OPM}{OPM_CR} \cdot 10000 + \frac{OPM_SL}{OPM_SL_CR} \cdot 10000 \right)}{3}$$

kde POP = obytná funkce obce vyjádřená počtem obyvatel, OPM = obsazená pracovní místa – pracovní funkce obce, OPM_SL = obsazená pracovní místa v terciárním sektoru – obslužná funkce obce. Veličiny končící _CR jsou hodnoty pro Českou republiku.

Ukazatel KfV použijeme při celkové kategorizaci center sídelní struktury jako doplňkové a pomocné kritérium. Své uplatnění najde zejména v těch případech, kdy se u obcí vzájemně liší význam správní obce, pracovního centra a obce s občanským vybavením.

Možná pomoc ÚÚR: poskytnutí hodnot KfV obcí ze SLDB 2001.

10. Výsledné zařazení obsluhujících obcí do kategorií center sídelní struktury

Na základě porovnání správního významu obce, významu pracovního centra a významu občanského vybavení v obci, s přihlédnutím ke koeficientu funkční velikosti obce, bude provedeno zařazení obsluhujících obce do některé níže uvedené kategorie centra sídelní struktury:

- centra I** obce kompletně nebo většinou odpovídající významu I,
- centra II** obce kompletně nebo většinou odpovídající významu II,
- centra III** obce kompletně nebo většinou odpovídající významu III,
- centra IV** obce kompletně nebo většinou odpovídající významu IV,

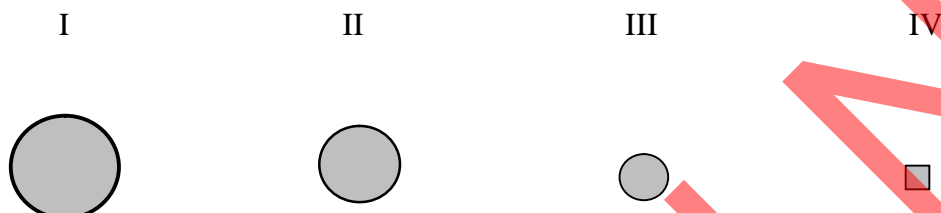
Kartografický výstup: vyznačení center sídelní struktury v kategoriích I-IV.



11. Návrh grafiky

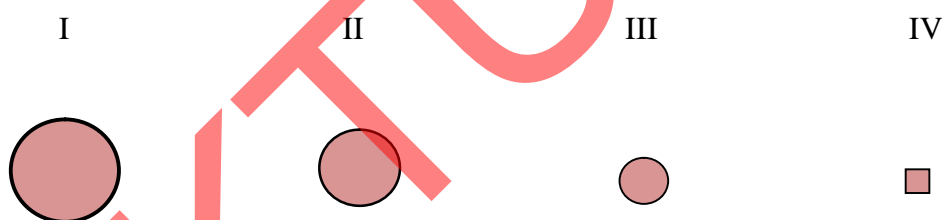
VÝSLEDNÝ KARTOGRAM:

Kategorie centra sídelní struktury:



DÍLČÍ KARTOGRAMY:

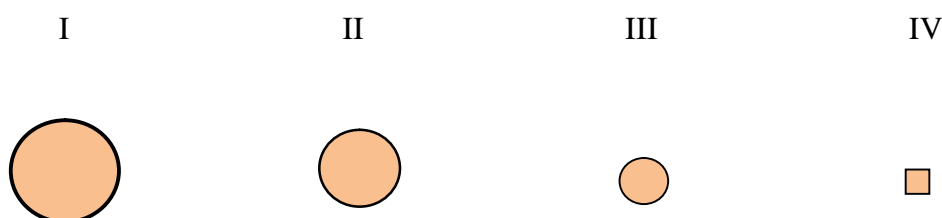
1. Význam správní obce:



2. Význam pracovního centra:



3. Význam obce s občanským vybavením:





III. VYBRANÉ DATOVÉ PODKLADY, KTERÉ MŮŽE POSKYTNOUT ÚSTAV ÚZEMNÍHO ROZVOJE

Níže je uveden přehled datových souborů s možným poskytnutím digitální formou ze strany ÚÚR krajům pro jejich území s účelem podkladu pro zpracování tematiky sídelní struktury ve 2. úplné aktualizaci ÚAPk.

Společné charakteristiky:

Originální zdroj dat: ČSÚ

Územní podrobnost dat: obce

Formát dat: Excel, shapefiley ArcMap

Data mohou být souběžně roztržena do variačních tříd (intervalů hodnot); vymezení hranic variačních tříd provede ÚÚR buď standardně, nebo podle zadání kraje

1. Vývoj počtu obyvatel obcí v období 1991–2011

Pramen: příslušná SLDB po přepočtu na územní uspořádání 2011

Vhodný kartografický výstup: kartogram

2. Vývoj počtu obyvatel obcí v období 1991-2001

Pramen: příslušná SLDB po přepočtu na územní uspořádání 2011

Vhodný kartografický výstup: kartogram

3. Vývoj počtu obyvatel obcí v období 2001-2011

Pramen: příslušná SLDB po přepočtu na územní uspořádání 2011

Vhodný kartografický výstup: kartogram

4. Migrační saldo v období 2002-2011 na 100 obyvatel středního stavu

Pramen: roční statistiky

Vhodný kartografický výstup: kartogram

5. Obce v rozdělení do velikostních skupin

Pramen: Malý lexikon obcí 2012

Vhodný kartografický výstup: kartodiagram

6. Hustota zalidnění obcí

Pramen: Malý lexikon obcí 2012

Vhodný kartografický výstup: kartogram

7. Podíl rodáků z počtu obyvatel obcí

Pramen: SLDB 2011

Vhodný kartografický výstup: kartogram



8. Podíl ekonomicky aktivních obyvatel obcí příslušných k primárnímu sektoru

Pramen: SLDB 2001

Vhodný kartografický výstup: kartogram

9. Podíl ekonomicky aktivních obyvatel obcí příslušných k sekundárnímu sektoru

Pramen: SLDB 2001

Vhodný kartografický výstup: kartogram

10. Podíl ekonomicky aktivních obyvatel obcí příslušných k terciárnímu sektoru

Pramen: SLDB 2001

Vhodný kartografický výstup: kartogram

11. Podíl vyjíždějících za prací z ekonomicky aktivních obyvatel obcí

Pramen: SLDB 2001

Vhodný kartografický výstup: kartogram

12. Podíl obsazených pracovních míst v primárním sektoru z obsazených pracovních míst v obci

Pramen: SLDB 2001

Vhodný kartografický výstup: kartogram

13. Podíl obsazených pracovních míst v sekundárním sektoru z obsazených pracovních míst v obci

Pramen: SLDB 2001

Vhodný kartografický výstup: kartogram

14. Podíl obsazených pracovních míst v terciárním sektoru z obsazených pracovních míst v obci

Pramen: SLDB 2001

Vhodný kartografický výstup: kartogram



15. Pracovištní typy obcí¹⁵

Pramen: SLDB 2001

Vhodný kartografický výstup: kartogram

16. Podíl pracovních míst v obci obsazených dojíždějícími za prací z celkového počtu obsazených pracovních míst v obci

Pramen: SLDB 2001

Vhodný kartografický výstup: kartogram

Již uvedeno v části I metodického sdělení:

17. Vymezení center a spádových území dojížděky za prací

Pramen: Atlas sídelního systému ČR, stav 2001

Vhodný kartografický výstup: kombinace kartodiagramu (centra) a kartogramu (spádová území)

18. Převýšení OFV nad počtem obyvatel obcí

Pramen: SLDB 2001

Vhodný kartografický výstup: kartogram

19. Hodnoty KfV obcí

Pramen: SLDB 2001

Vhodný kartografický výstup: kartogram

¹⁵ Podle této konstrukce (ÚÚR 2012):

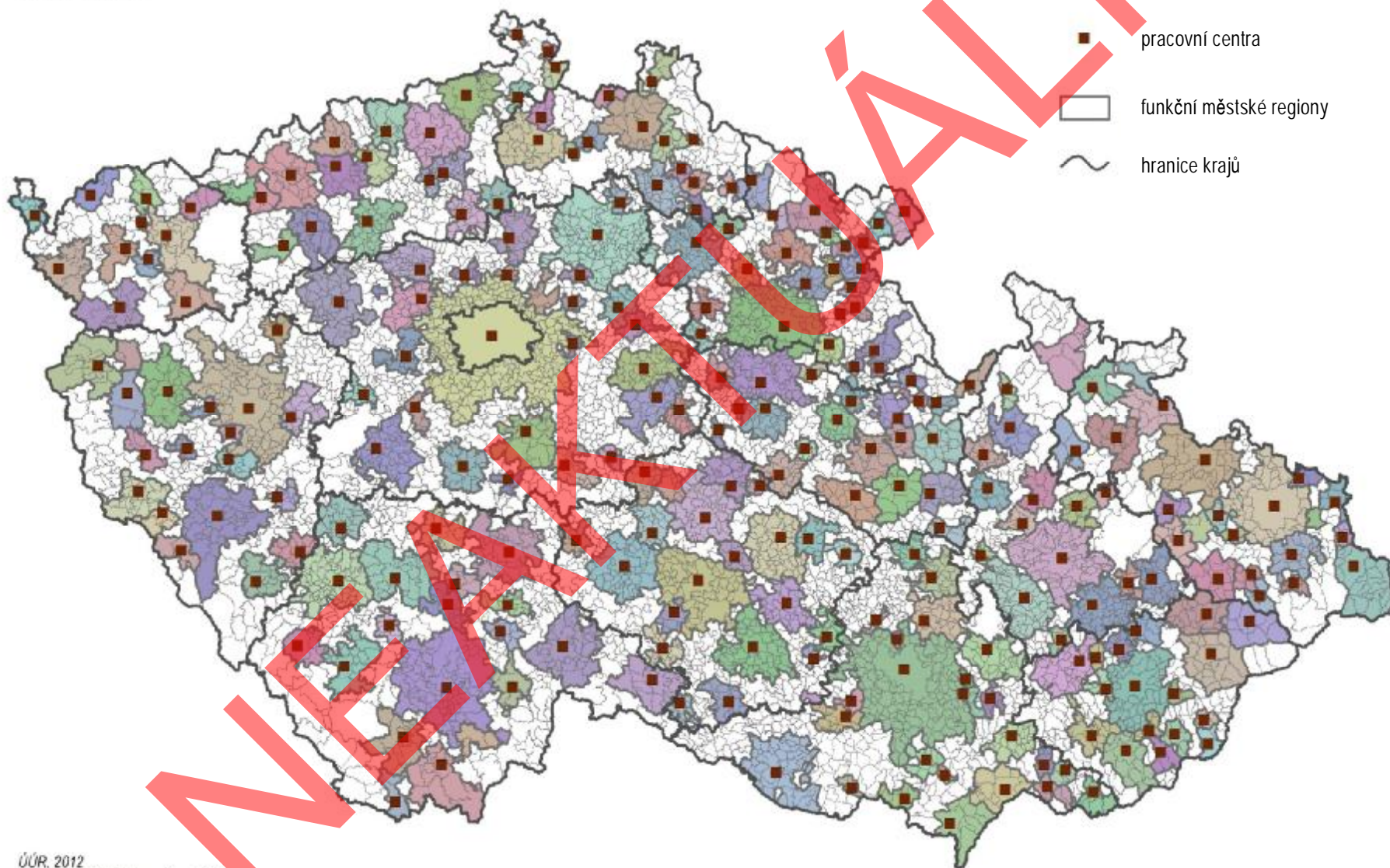
Pracovištní typ	Podílu sektoru na obsazených pracovních místech v obci		
	primér	sekundér	terciér
zemědělský	60,0 % a více	neurčeno	neurčeno
průmyslový	neurčeno	60,0 % a více	neurčeno
službový	neurčeno	neurčeno	60,0 % a více
nezemědělský	do 19,9 %	neurčeno	neurčeno
neprůmyslový	neurčeno	do 19,9 %	neurčeno
neslužbový	neurčeno	neurčeno	do 19,9 %
smíšený	neurčeno	neurčeno	neurčeno



Pracovní centra a funkční městské regiony

Stav: SLDB 2001

Odbor územního plánování





Rozdíl indexu obslužné funkční velikosti a počtu obyvatel obcí

Stav: SLDB 2001

Odbor územního plánování

